

mentum reipublicæ juxta supra dicta. Hactenus de prima parte dubii quantum attinet ad defensionem vitæ proximi.

V. Circa secundam partem, quantum attinet ad defensionem bonorum proximi duo sunt certa. Primo, quod nullus tenetur bona temporalia proximi defendere cum occisione aggressoris, nam ipse qui injuriam patitur non tenetur, sic bona sua defendere: secundo, certum debet esse quod unusquisque tenetur saltem ex præcepto charitatis bona temporalia proximi defendere in quantum sibi est possibile sine occisione aggressoris. Difficultas igitur est, utrum possit licite defendere bona temporalia proximi cum occisione aggressoris subsecuta, quando aliter illa defendere non potest?

VI. Dico tertio ad istam difficultatem non esse improbableem quod talis non possit defendere bona temporalia proximi cum tam gravi nocimento occisionis aggressoris. Hæc conclusio probari potest primo, confirmatione posita a principio dubii: deinde probatur, quia bona temporalia proximi sive absolute sint magni momenti, sive solum respective, non debent censi esse magni momenti respectu defendentis illa per comparisonem ad vitam aggressoris; tum, quia hæc est superioris ordinis ad bona temporalia; tum, quia quamvis bona temporalia respectu ejus a quo auferuntur sint magni momenti, non tamen respectu alterius proximi volentis illa defendere; ergo, etc. Tertio probatur, nam præceptum charitatis propriæ, et conservationis propriæ vitæ, et honorum temporalium strictiori jure obligat respectu sui ipsius, quam respectu proximi (ut jam diximus) ergo ad plura tenetur homo respectu sui, quam respectu alterius, et sic quamvis possit quis bona sua defendere cum occisione

aggressoris, non tamen bona proximi, quia ad minora facienda obligatur respectu proximi.

VII. Dico quarto: Longe probabilius est quod possit quis in defensionem bonorum temporalium proximi occidere aggressorem. Probatur conclusio ex fundamento opposito alteri fundamento, cui innititur præcedens conclusio, quoniam res quæ magni momenti est absolute, vel respective respectu alicujus proximi injuriam patientis, etiam censetur res magni momenti respectu cujuscumque alterius, qui tenetur ex charitate proximum illum defendere; ergo poterit quicumque in defensionem bonorum proximi aggressorem occidere. Consequentia constat ex dictis supra, et antecedens probatur, quoniam charitas ad hoc inclinatur, et ad hoc obligat ut videlicet necessitas in qua constitutus est proximus censeatur quasi propria cujuscumque, ac si quilibet esset in eadem necessitate constitutus, quamvis non eodem gradu inclinatur charitas ad necessitatem proximi, et ad propriam, sed prius ad propriam: sed necessitas in qua tunc constitutus est proximus est gravis ut videlicet ab eo auferantur bona temporalia magni momenti; ergo talis necessitas debet censi quasi propria cujuscumque alterius proximi in ordine ad subveniendum illi in tali necessitate. Et ex hoc fundamento facile est respondere ad rationes factas pro præcedenti conclusione.

VIII. Dubitabis tamen, an si mulier gravida sit constituta in periculo mortis propter fœtum liceat præbere tali mulieri pharmacum patiatur abortum, et ipsa evadat periculum mortis cum occisione prolis. Partem affirmativam tenent quidam quos refert Lessius dubitatione III, et ratio illorum est, quia in isto casu proles est aggressor contra ma-

trem; ergo in defensionem matris licebit pharmaco occidere prolem. Hanc tamen difficultatem bene dissolvit Lessius, et late, quocirca lectorem remittimus ad ipsum qui dicit tria. Primum est, nullatenus esse licitum tale pharmacum applicare huic mulieri intendendo mortem prolis: et hoc quidem verissimum est; et nos probatum relinquimus in supra dictis.

IX. Secundum dictum hujus auctoris est esse licitum in isto casu præbere hujusmodi pharmacum matri intendendo solum vitam ipsius, et nullo modo volendo abortum prolis, et hoc debet intelligi dummodo fœtus non sit animatus. Et hoc dictum etiam constat esse verum ex dictis supra. Tertium dictum ejus est, non licere id facere si fœtus sit animatus, et præsertim si probabiliter existimatur quod fœtus egredietur adhuc vivens ex ventre matris ita ut possit baptizari. Et ratio hujus est, quia non licet conservare vitam matris cum tam magno dispendio prolis, quale est decedere sine baptismo, et privari beatitudine in sempiternum. Quinimo et si proles non pateretur hoc detrimentum non liceret cum morte illius conservare vitam matris per se loquendo. Nec potest aliquis in defensionem matris prolem occidere, sicut licitum est occidere aggressorem in defensionem proximi aggressi. Et ratio hujus est, quia proles non est aggressor, sed aggressor est infirmitas; unde ridiculum est dicere quod proles est aggressor, et ex hoc respondetur ad rationem in oppositum.

X. Ad argumentum factum a principio respondetur, quod quamvis a nonnullis damnetur factum Moysis, a pluribus tamen excusatur a peccato, ex quibus aliud dicitur Moysen occidisse Ægyptium ex divina revelatione, et jussu Spiritus sancti: alii vero quod titulo justæ de-

fensionis proximi, ut constat ex doctrina D. Thomæ inducta in prima conclusione. Ad confirmationem respondetur, quod quando duo proximi sunt constituti in necessitate, alter amittendi vitam, alter amittendi bona temporalia teneor magis succurrere existenti in necessitate amittendi vitam. Cæterum in casu nostræ difficultatis aggressor non est constitutus in necessitate amittendi vitam, si quidem libere potest cessare ab aggressionem, et sic evadere periculum occisionis propriæ.

ARTICULUS VII.

An liceat aliquando prævenire aggressorem ipsum interficiendo?

I. Ratio dubitandi est a parte affirmativa, quod non potest quis certus esse moraliter, quod invadetur a Petro, verbi gratia, nisi Petrus signis, aut actibus exterioribus id significaverit; sed ex hoc ipso Petrus incipit esse aggressor; ergo qui sic certus est moraliter quod invadetur cum nullum aliud supersit medium poterit illo uti ad sui defensionem. Probatur consequentia, quoniam postquam Petrus aggressor est initiative, aggressus utens illo medio necessario simpliciter ad defensionem sui habet rationem defensoris meliori modo quo potest.

II. Hoc dubium pertractat in præsentem magister Bagnez in quo tria dicit. Primum est, quod simpliciter loquendo nullus potest prævenire aggressorem suum; prævenit autem quis invasorem quando non est certus moraliter, sed solum timet se invadendum ab illo. Tunc etiam si alias ad defensionem propriæ vitæ nullum aliud supersit medium nisi occidere invasorem antequam actu invadat, non erit licitum. Et ratio

hujus est manifesta, quia tunc occisio illa non habet rationem defensionis, sed aggressionis. Secundum est, quod si quis sit certus moraliter, quod invadetur ab alio, qui jam incipit parare insidias contra ipsum, neque supersit aliud medium, quam occidere invasorem etiam in quiete jam existentem, poterit occidere licite. Et ratio est, quia tunc formaliter non prævenit aggressorem, cum jam ipse incepit esse aggressor, et sic alius habet jus ad defendendam vitam suam meliori modo quo potest, et cum non possit alia via se defendere nisi occidendo alterum, poterit uti illo medio. Tertium dictum est, quod si quis sit accusatus ab aliquo per calumniam coram iudice de crimine propter quod occidendus sit, nec possit alia via se defendere ab occisione sibi jam parata, nisi occidat accusatorem, poterit illum provocare ad duellum, et occidere ipsum. Pro quo Bagnez refert dominum Cajetanum in sua summa, verbo duellum, et 2-2, q. xxv, articulo viii. Et insuper addit magister Bagnez, quod si titulo justæ defensionis poterit quis in illo casu provocare calumniatorem, et illum occidere, poterit etiam illum quomodolibet occidere, quando alia via vitam suam defendere non potest.

III. Alia sententia est cujusdam moderni Thomistæ sapientissimi, asserentis hanc sententiam, quam tenuit Bagnez non esse omnino veram, ita ut quamvis quantum ad primum dictum, nec sit, nec possit esse difficultas de illo, cum sit certissimum, et commune apud omnes, nihilominus in secundo dicto non loquitur magister Bagnez consequenter ad doctrinam D. Thomæ, nec ad doctrinam suam. Sed illud dictum, quamvis absolute extrascholam D. Thomæ habeat probabilitatem, nihilominus tamen probabilius est oppositum.

IV. Et ratio hujus est, quia in casu illius dicti occisio debet necessario esse intenta ut medium ad defensionem vitæ; sed dicere licitum esse intendere talem occisionem est manifeste contra D. Thomam ut vidimus articulo quarto, et contra doctrinam ipsiusmet magistri Bagnez docentis sæpe non posse esse intentam occisionem aggressoris; ergo magister Bagnez in illo dicto non loquitur consequenter ad doctrinam D. Thomæ, nec ad suam. Major probatur; tum, quia sæpe magister Bagnez asserit esse licitum uti illo medio, nempe occisione ad defensionem propriæ vitæ, ac subinde censet esse licitum intendere illam occisionem tamquam medium ad defensionem propriæ vitæ; tum, quia in præfato casu impossibile est occidere illum, qui incepit esse aggressor, et jam est in quiete, quin occidens velit, et intendat occidere ipsum. Nam in occisione aggressoris in actuali aggressionem datur actio quædam, videlicet exercitium, et usus armorum mediante quo aggressus intendit propriam defensionem, et non mortem aggressoris, quæ proinde sequitur ex malitia ipsius aggressoris, ac subinde nec est volita ab aggresso. At in illo casu secundi dicti magistri Bagnez neutiquam dari potest talis actio, sed actio, quæ intervenit ibi est sola occisio, quam qui intendit ut medium ad defensionem vitæ. Et tandem asserit iste modernus tertium dictum magistri Bagnez esse simpliciter falsum, et in illo non legitime referri sententiam Cajetani, ut postea amplius videbimus.

V. Dico tamen primo: Illud primum dictum magistri Bagnez, quamvis verum sit indiget tamen explanatione, nam non solum quando non est certus quis moraliter non potest occidere illum, quem timet fore aggressorem, sed etiam non

potest illum occidere nisi habeat probabilem opinionem, quod invadetur ab illo. Et ratio hujus est, quia si iste habet talem opinionem quod invadetur ab altero, hoc sufficit ut possit uti medio necessario ad sui defensionem, et si nullum aliud supersit nisi occisio alterius, poterit illum occidere (ut explicabimus dicto sequenti) in dubiis namque melior est conditio possidentis, et cum iste sit probabiliter dubius, an sit invadendus, an non, in tali dubio dummodo sit verum, et non solum existimatum ex timiditate proveniens poterit se tueri, etiam cum occisione alterius, si non supersit alia via ad se defendendum.

VI. Dico secundo: Illud secundum dictum magistri Bagnez probabile est; tum in doctrina ipsius magistri, et probatur fundamento opposito alteri fundamento illius moderni; tum, nam quamvis magister Bagnez sæpe dicat esse licitum in illo casu uti illo medio, nempe occisione, si non supersit aliud, nihilominus non sentit illam occisionem debere esse tunc intentam, aut volitam tamquam medium ad defensionem propriæ vitæ, neque Bagnez sumit medium in isto rigore; sed mens ejus est dicere esse licitum uti illa actione, quæ est usus armorum tamquam medio ad defensionem sui, quando non supersit aliud, id est, quando non est alia via se defendendi; tum, quia, ut modo insinuavimus, etiam in isto casu datur actio, nempe usus, et exercitium armorum, quo mediante iste intendit defendere propriam vitam, non secus ac in actuali aggressionem, quia etiam nunc est virtualis aggressio, quamvis ille, qui incepit esse aggressor quiescat, nam quiescit quidem physice, non tamen moraliter quatenus aggressor, perseverat enim semper in animo illius aggressio præconcepta, ac subinde quantum ad essentiam ag-

gressionis habet se prorsus ac si esset actualis aggressor; ergo aggressus in defensionem sui potest licite illum occidere sine eo quod intendat, aut velit occisionem, sed solum propriam defensionem.

VII. Dico tertio: Illud tertium dictum magistri Bagnez non est probabile, saltem in praxi. Et probatur nostra conclusio, quia quamvis accusatus innocens opprimatur usque ad mortem a calumniatore, non tamen opprimitur per vim, sed per calumniam; non est autem medium per se ordinatum ad repellendam calumniam illatam inferre vim, sed potius improportionatum. Ergo nullo modo licet uti tali medio, nam medium institutum, et per se ordinatum ad evadendam illam calumniam est ordine juris se defendere. Quod si hoc medio non possit quis se defendere non potest uti illo alio cum sit illicitum secundum se. Deinde probatur, quia si in praxi admittamus esse licitum uti illo medio, videlicet occisione calumniatoris aperitur ampla via se defendendi sic prætermisso ordine juris, ac subinde est magna perturbatio in republica, quia fere in omnibus litibus existimant homines se pati calumniam, sive a iudice, sive a testibus, sive ab accusatore, sive a tabellione, vel relatore. Videantur quæ supra diximus articulo primo, et Lessius dubitatione xii, numero lxxxvi.

VIII. Et quidem Cajetanus non tenet sententiam magistri Bagnez, sed solum docet, quod si calumniator provocet ad duellum hominem, qui calumniam patitur poterit iste ex consensu principis acceptare duellum, quia hoc non est formaliter duellum acceptare, sed se defendere. Itaque Cajetanus non censet esse licitum interficere calumniatorem ea præcise ratione, qua calumniam infert, sed ea ratione

qua provocat ad duellum, et quidquid sit de ista doctrina Cajetani illud tamen tertium dictum Bagnez est falsum.

IX. Sed quæres, an in præfato casu accusatus supposito quod per vim non potest se defendere a calumniatore, possit saltem se defendere licite per calumniam. Ad hoc dico, nullo modo licere se defendere per calumniam illatam calumniatori, quia hoc medium est intrinsece malum, nec honestari potest ex hoc quod ad bonum finem ordinetur, sed medium est ut diximus se defendere secundum ordinem juris. Ad rationem dubitandi factam a principio constat ex dictis præsertim in secunda conclusione.

ARTICULUS VIII.

An percussus ab aliquo, sive pugno, sive alapa possit in defensionem honoris, ipsum repercutere?

I. Videtur quod sic. Nam talis repercussio est defensio honoris, maxime quando alia via honor recuperari non potest: ergo licita est talis repercussio facta in defensionem honoris. Et si respondeat esse illicitum, quia percutiens cessavit jam ab aggressionem, contra, nam licitum est latronem, qui furatus est bona alicujus persequi, et illa bona per vim eripere ex manibus latronis, qui jam cessaverat a furto; ergo etiam postquam quis percussus est alapa, vel pugno licitum erit ad recuperandum honorem repercutere percussorem. Probat consequentia, quia sicut latro detinet bona temporalia injuste, ita percussor bonum honoris.

II. Pro hujus resolutione notandum est posse tripliciter contingere ut quis repercutiat suum percus-

sorem in defensionem honoris, primo modo quando postquam semel percussus est adhuc percussor perseverat intendens iterum repercutere, et tunc in ipsa actuali pugna semel percussus repercutit suum percussorem: secundo modo, quando quis semel percussus est taliter, quod percussor non intendit iterum repercutere; percussus tamen in ipso fervore pugnae repercutit percussorem adhuc non intendentem iterum repercutere: tertio modo, quando percussor postquam semel percussus separat se a percussione, imo fugit, et tunc percussus insequitur percussorem, et ipsum repercutit.

III. Dico primo: Licitum est percusso et aggresso primo modo repercutere suum percussorem, non quidem in vindictam prioris repercussionis antecedentis, sed in defensionem subsequentis. Probat, quia illa repercussio non fit titulo defendendi se a percussione jam facta, sed a percussione iterum faciendâ, a qua cuicumque licet se defendere. Et si objicias, quoniam illa repercussio non est medium per se ordinatum ad propriam defensionem percussoris subsequentis; ergo non est licita; probatur antecedens, quoniam immediatus, et per se effectus illius repercussionis non est fuga aggressoris, sed nocumentum quod infertur aggressori per repercussionem, ergo talis repercussio non est medium per se ordinatum ad propriam defensionem, videlicet ad fugam aggressoris, cujus nocumentum debet sequi per accidens ex malitia illius qui vult fugere.

IV. Respondetur tamen, quod etiam illius repercussionis immediatus, et proximus effectus intentus est fuga aggressoris, ne postquam percussus semel, percutiat iterum: nam sicut exercitium armorum immediate or-

dinatur ad fugam aggressoris, et per accidens sequitur ejus nocumentum postquam fugere non vult, ita similiter ut quis se defendat a percussione, quæ manibus fit medium per se ordinatum est exercitium manuum consimile exercitio offensivo aggressoris, et ita exercitium illud manuum aggressi per se ordinatur ad fugam aggressoris, ut videlicet aggressor fugiat manum aggressi percipientis, quod si non vult fugere sequitur per accidens ejus nocumentum, et ex culpa sua.

V. Dico secundo: Nullo modo licitum est tertio modo repercutere percussorem, et hoc adeo certum est, ut oppositum asserere sit plusquam falsum. Probat conclusio, quoniam jam percussus passus est detrimentum in suo honore, nec percussor intendit iterum percutere, sed potius fugit, ergo talis repercussio nullam potest habere rationem defensionis, sed vindictæ. Probat consequentia, quoniam non est defensio respectu offensionis jam factæ, quia illa jam præterit, nec respectu futuræ percussionis, quia percussor fugiens nullo modo intendit jam percutere. Confirmatur, quia talis repercussio solum posset ordinari ad recuperationem honoris amissi, non autem ad defensionem, sed ad recuperandum honorem amissum non est licitum uti medio intrinsece malo quale est illa repercussio, quia cum illa non habeat modum defensionis fit ut immediate, et per se ordinetur ad nocumentum inferendum proximo, ergo est intrinsece mala.

VI. Dico tertio: Repercussio illo secundo modo facta non est licita, et oppositum hujus non est censendum omnino improbabile. Ista conclusio est contra aliquos, quos refert magister Bagnez, qui contendebant percussorem isto modo factam esse licitam, quia cum repercussio illa

fiat in ipso fervore pugnae, et proxime ad percussorem factam ab aggressore, ideo videtur habere rationem defensionis, sed tamen probatur nostra conclusio eisdem rationibus, quibus præcedens probata fuit. Nam repercussio illa non habet magis rationem defensionis respectu percussoris factæ, quam si prorsus fugeret percussor, nec etiam habet rationem defensionis respectu percussoris futuræ, quia illa jam a percusso non timetur, ergo non magis licita est repercussio secundo modo facta, quam tertio modo. Verum est tamen quod si quis percussus repercuteret hoc secundo modo posset aliquando excusari a peccato ex ignorantia invincibili, si non satis ei constaret, an percussor desistat a percussione; an vero velit iterum percutere, sed iste casus est per accidens ad nostram conclusionem quæ procedit absolute, et non supposita ignorantia, quæ nullo modo tollit quin in illa repercussio sit illicita ex sua specie.

VII. Ad rationem dubitandi positam a principio respondetur, quod repercussio illa quando aggressor, vel fugit, vel separat se, et cessat a percussione, non est medium per se ordinatum ad defensionem honoris amissi, imo nullo modo est medium, quia respectu honoris amissi, non habet rationem defensionis, si quidem defensio est respectu ejus, quod nondum ablatum est. Nec etiam potest ordinari in defensionem honoris amittendi, quia jam aggressor separat se a percussione.

VIII. Ad replicam ibidem factam, quæ difficilis est respondetur, quod dupliciter potest dominus rei ablatæ persequi latronem, et ex ipsius manibus per vim rem suam eripere. Primo modo, ut persequatur latronem actu fugientem cum re ablata antequam latro se et rem ablatam constituat in loco tuto: secundo